گەنجینە

بەشێکە لە چوارینەکانی بابەتایەری هەمەدانی

دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی

زنجیرەی ڕۆشنبیری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکەت شێخ یەزدین

سەرنووسەر: بەدران ئەحمەد حەبیب

***

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، شەقامی گوڵان، هەولێر

گەنجینە

بەشێکە لە چوارینەکانی بابەتایەری هەمەدانی

دڵزار

کردوویەتی بەسۆرانی

ناوی کتێب: گەنجینە– بەشێکە لە چوارینەکانی بابەتایەری هەمەدانی
گۆڕینی بۆ سۆرانی: دڵزار
بڵاوکراوەی ئاراس – ژمارە: ٥٦٨
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: ئاراس ئەکرەم
دەرهێنانی بەرگ: حەمید ڕەزا ئازموودە
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل
سەرپەرشتیی چاپ: ئاوڕەحمانی حاجی مەحموود
چاپی دووەم، هەولێر – ٢٠٠٧
لە کتێبخانەی گشتیی هەولێر ژمارە (٤٥٠)ی ساڵی ٢٠٠٧ی دراوەتێ

«لـەم ساڵانـەی دوایـیـدا بـوێژێکـی هـەڵـکـەوتـوو، هـاوڕێ ئەحمەد دڵزار، پێویستێکی ئێجگار گرنگی جێبەجێ کرد، لە مێژووی نەتەوەکەماندا و سوودێکی زۆری گەیاند بە مێژوو وێژەی کوردی بە گۆڕینی بەشێك لە چوارخشتەکییەکانی بابا تاهیری هەمەدانی، لە زاراوەی لوڕییەوە بۆ زاراوەی سۆرانی، بەمە ئەتوانم بڵێم بابا تاهیری بوێژی هەرە گەورە و کـۆنـی کـوردی ژیـانـدەوە، هـەر وەکـو یـارمـەتـی بـوێژ و مێژوونووسانی کوری دا لە پێناوی ناسینی یەکەم بوێژی گەلی کورد، کە بە زاراوەی لوڕی نووسیویەتی.

لـە بـارەی هـونـەرمـەنـدیـیـەوە، هـیـچ کـەموکورتـییـەك لـە وەرگێڕانەکەی هاوڕێ دڵزارا نابینم، چونکە بە هیچ جۆرێك لای نەداوە لە واتەی چوارخشتەکییەکانی، بەڵکو بە نزیکی هێشتوونیەتەوە لە لوڕی. تاقە هیوامان ئەوەیە کە کاك دڵزاری کۆڵنەدەر، هەموو دیوانەکەی بابا تاهیرمان بۆ وەرگێڕێتە سەر شێوەی سۆرانی».

د. کامیل حسن بصیر

سلێمانی ١٩٦٠/٧/٩

سەرەتا

لــە سەرەتــای شوبــاتــی ساڵــی ١٩٥٧دا، دانـەیـەکـم لـە دیـوانـە تـازە چـاپـکـراوەکـەی (بـابـا تـاهـیـری هـەمـەدانـی) دەسکـەوت و زۆر بـە تـاسەوە کەوتمە سەر خوێندنەوەی، دیوانەکەی لە تاران لەسەر کاغەزێکی زۆر نـایـابـی سپی و بریقەدار و بە خەتێکی خۆش چاپ کراوە، بریتییە لە چوار غەزەل و (٣٥٥) چوارخشتەکی (دوو بەیتی) و لە ناو هەر یەکێك لەم چوار خشتەکییانەدا، نیگارێکی زۆر جوانی روونکردنەوەیی کێشراوە، ئەمە جگە لەوە کە پەراوێزی هەر لایەکی لە سێ لاوە بە نیگاری جوان جوانی گوڵ و لالە و وەنەوشە و مێخەك و سومبول و مۆم و پەپوولە و مانگ و ئەستێرە و تار و دەف و عود و سوراحی و دڵدار و دولبەر رازاوەتەوە و (١٦) تابلۆی ڕەنگینی زێدە نایابیشی تێدایە.

بە راستی گەنجینەیەکی وێژەیی ئێجگار هێژایە، بەڵام ئەوەی سەرنجی راکێشام و دڵی گوشیم ئەوەبوو کە گوایا ئەم چوارخشتەکییانەی بـابـا تـاهیر فـارسین، هـەرچەند بڵاوکەرەوەکەشی، لە سەرەتایەکەیدا، دان بەوەدا دەنـێ کـە بـە (لـەحـنـی لـوڕی) گـوتـراون، بـەڵام وا دیـارە، بـە لای کـابـرای بـڵاوکـەرەوەوە، شێوەی لـوڕی، شێوەیـەکـە لـە شێوەکـانـی زمـانـی فـارسی!! ئەمەیش هەڵەیەکی گەورەیە و تەعبیر لە نەزانی یاخود لە خۆنەزانکردن دەکات، کە سەرچاوەکەی لە شۆڤێنستییەوە سەرهەڵدەدات.

وەکو زانراوە، بابا تاهیری هەمەدانی، لە ساڵی (٩٣٥)ی زاینیدا لە هەمەدان لە دایك بووە و هەر لەوێشدا لە ساڵی (١٠١٠)ی زاینیدا کۆچی دوایی کردووە.

هاوچەرخی «ئەبو عەلی سینا» بووە و نزیکەی سەد ساڵ بەر لە «عومەری خەیام» ڕۆشنایی ڕۆژی بەدی کردووە[1].

بە لای ئێمەوە ئەگەر بابا تاهیر لە خەیام بەرزتر نەبێ نزمتر نییە، وەك زانراوە خەیام ریشەی فەلسەفەکەی لە ئیبن سیناوە وەرگرتووە، بەڵام بابا تاهیر فەلسەفەیەکی سەربەخۆی هەیە وەکو لەم گەنجینەیەدا دەبینرێ.

لە ئێراندا، بە تایبەتی لە ناوچەی لوڕستان و هەمەداندا، بابا تاهیر زۆر ناسراوە، گۆڕەکەی بۆتە زیارەتگا و شوێنێکی پاك و پیرۆز، شیعرەکانیشی وێردی زمانی گەورە و بچووکن. ئەمە بێجگە لەمە کە خۆرهەڵاتناسەکانیش، گرنگییەکی زۆریان پێ داوە و زۆری لێ دواون.

چوارینەکانی بابا تاهیر، زۆر سادە و رەوان و پڕمانان، موحەسسەناتی لەفزییان زۆر کەم تێدا بەکارهاتووە. بە راستی زمانی دڵ و هەستکردن و عاتیفەن، راستەوخۆ هەر لە دەرووی دەمەوە دەرچوون وەك مەلانی پەل و پۆ رەنگین دەنیشنە ناو هێلانەی دڵانەوە. هەر بۆیەشە کە پتر لە هەزار ساڵە گوتراون و کەچی هەمیشە بەسەر زمانی خاسە و رەمەکی خەڵکی هەرێمەکانی لوڕستان و هەمەدانەوەن.

جا زۆرم لا گران بوو کە زۆربەی خوێندەوارانی خۆشەویستی کوردزمانمان لەم خۆراکە گیانییە بێبەش بن و تەنانەت لە ناسینی فەیلەسووف و ڕۆشنبیر و شاعیرێکی ئاوا پایەدار و دیاری هەزار ساڵ.

---

(١) بەپێی لێکۆڵینەوەی دکتۆر (کریستەنسن) دەبێ خەیام لە ساڵی ١٠٢٠ یان ١٠٥٠ی زاینی لە دایك بووبێ.

پێش ئەمڕۆی کورد بێ ئاگانە. لەبەر ئەمانە و لەبەر ئەوەش کە بۆ هەموو کوردێك و کوردی زانێك روون بێتەوە، دوو بەیتییەکانی، واتا چوارینەکانی بابا تاهیر کوردین و فارسی نین، هەرچەند بە مرووری زەمان هەندێ وشە و دەربڕینیشی چەرخاونەتە سەر زمانی فارسی، ئەم حەفتاوحەوت چوارینەم بە دەسلێدانێکی کەم خستە سەر شێوەی کرمانجی خوارووی،[۱] سۆرانی. بەڕادەیەك هیچ وشەیەکم لە هەندێ لەم چوارینانەدا زۆر دەسکاری نەکردووە و هەروەکو خۆیم هێشتوونەتەوە. چوارینەکانی بابا تاهیر، لەسەر یەك کێش هەڵبەستراون کە جۆرێکە لە بەحری (هەزج)، کە ئەمە تەفعیلەکانێتی:

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

بەڵام هەموویانم لەسەر هەمان کێش وەرنەگێڕاون، بەڵکو تەنیا سی و نۆ دووبەیتییەکانی پێشەوەم لەسەر هەمان کێش هێشتۆتەوە و سی و شەشی ناوەڕاستیشم لەسەر کێشی دە بڕگەیی کوردی وەرگێڕاوە کە فەردی مەولەوی و زۆربەی شیعری کوردی بەم کێشە هۆنراوەتەوە، تەنیا دووانەکەی دواییم لەسەر کێشی (متقارب) وەرگیڕاوە.

خۆم تەرتیبی چوارینەکانم کردووە، چونکە زنجیرەیەك نین، بەڵکو هەر یەکێکیان مانایێکی سەربەخۆی هەیە و وەك ئەوانی خەیام ژمارەشیان لەسەر نییە، هەرچەند وەریشم گێڕاونەتە سەر دیالێکتی سۆرانی، بەڵام هەندێ وشەی گۆرانی و کرمانجی ژووروشی تیا بەکارهاتووە، لە کەموکورتیش بەدوورنییە، کەچی لەگەڵ ئەمانەشدا خۆم بە بەختیار

---

(۱) کرمانجی خوارووی، بریتییە لە دیالێکتەکانی سۆرانی، سلێمانی، سنەیی، موکریانی.

دەزانم، ئەگەر تەقەلایەکەم تاوێك –هەرچەند کەمیش بێ– بکاتە سەر بووژاندنەوەی سامانی وێژەیی کوردی و گەشەپێدانی.

دڵزار

کۆیە: ١٩٥٧/١١/٢١

چوارینەکانی

لوڕی – سۆران

لوڕی

منم ئان ئاجرین مرغی که فی الحال
بسوجەم عالەمی گەر بەر زەنەم بال
مصور گەر کەشەد نەقشەم بە دیوار
بسوجەم عالەم أز تأثیری تمثال

سۆرانی

منم ئەو ئاگرین تەیرەی کە دەرحاڵ
دەسووتێنم زەمین لێکدەم پەڕ و باڵ
موسەویر گەر بکا نەخشم لە دیوار
دەسووتێ خەڵك لەبەر تەئسیری تیمسال

لوڕی

مەگەر شیر و پڵنگی ئەی دل ئەی دل
بەمو دایم بە جەنگی ئەی دل ئەی دل
ئەگەر دەستم رەسەد خونت بریجەم
بوینم تا چ رەنگی ئەی دل ئەی دل

سۆرانی

مەگەر شێر و پلنگی ئەی دڵ ئەی دڵ
لەگەڵ مندا لە جەنگی ئەی دڵ ئەی دڵ
ئەگەر دەستم بگا خوێنت دەڕێژم
ببینم تا چ ڕەنگی ئەی دڵ ئەی دڵ

لوڕی

خـــودایـــه داد أزیـــن دل داد أزیـــن دل
که یەك دەم مو نەگەشتەم شاد أزین دل
چـو فـەردا داد خـواهـن داد خـوا هـەنـد
بــگــویــەم سەد هــەزاران داد أزایـن دل

سۆرانی

خـــوایـــه داد لـــه دەس دڵ داد لـــه دەس دڵ
کەوا یەك دەم نەبووم من شاد لە دەس دڵ
بـــەیـــانـــی داد خـــوازان داد ئـــەخـــوازن
دەبـــێژم سەد هـــەزاران داد لـــه دەس دڵ

لوڕی

بـــوره سووتـــه دلان تـــا مـــا بـــنـــالـیـم
زو دەستـــی یـــاری بـــی پـــەروا بـنـالـیـم
بشیـم بـــا بـلـبـلـی شەیـدا بـه گـولشەن
ئـەگـەر بـلـبـل نـه نـالـه مـا بـنـالـیـم

سۆرانی

وەرن ئـــەی دڵسووتـــاوان تـــا بـــنـــاڵین
لـــه دەس یـــاری بـــەبـــێ پـــەروا بـــنـــاڵین
لـه بـۆ لای بـولـبـولـی شەیـدا لـه گوڵشەن
بـــچین بـولـبـول نـەنـاڵـێ بـا بـنـاڵین

لوڕی

مـــوكــز سوتـــه دلانم چـــون نـــه‌نـــالـــم
مــوكــز بــی حــاصلانم چــون نــه‌نــالـم
نشستــه بــلــبــلان بــا گــول بــنــالــه‌نـد
مـو كـه دوور ئـه‌ز گـولانم چـون نـه‌نـالم؟

سۆرانی

لــه‌گــه‌ڵ سووتــه دڵانم چـۆن نــه‌نــاڵـم
لــه تــه‌ك بــێ حــاصلانم چـۆن نـه‌نـاڵـم
ئــه‌نــاڵــن بـولـبـولانــی نــاو چڵ و گـوڵ
كــه مــن دوور لــه گـوڵانم چـۆن نـه‌نـاڵـم؟

لوڕی

غـه‌مـم غـه‌م بی یو غـه‌مخواری دلـم غـه‌م
غه‌مم هه‌م مونس و هه‌م یار و هه‌م ده‌م
غـه‌مـم نـه‌هـلـه كـه مـو تـه‌نـها نشینـه‌م
مــه‌ریــزه بــارك الــلــه مــه‌رحــه‌بــا غــه‌م

سۆرانی

غـه‌مـم غـه‌م بێت و غـه‌مخواری دڵـم غـه‌م
غـه‌مـم هــاو مـونس و هــاویــار و هــاوده‌م
غــه‌مــم مــه‌شرووبــه تــه‌نــیــا دابــنــیشم
ده‌مــه‌ڕژی بــارك الــلــه مــه‌رحــه‌بــا غــه‌م

لوڕی

ئــه لالــه‌ی کــوهسارانم تــه‌ئــی یــار
بــنــه‌فشه‌ی جــو کــه‌نــارانم تــه‌ئـی یـار
ئــه‌لالــه‌ی کــوهساران هــه‌فــتــه‌ئـی بـی
ئــومــیــدی روژگــارانم تــه‌ئــی یــار

سۆرانی

هــه‌ڵاڵــه‌ی کــوهسارانم ئــه‌تــۆی یــار
وه‌نــه‌وشه‌ی جــۆیــه‌بــارانم ئــه‌تــۆی یــار
هــه‌ڵاڵــه‌ی کــوهساران حــه‌فــتــه‌یــه‌کــه
ئــومــێدی رۆژگــارانم ئــه‌تــۆی یــار

لوڕی

مــو کــه ئــه‌فسورده حــالـم چــون نــه‌نــالـم
شکستــه پــه‌ر و بــالـم چــون نــه‌نــالـم
هــه‌مــه گــویــن فــلانــی نــالــه کــه‌م کون
تــه ئــایــی ده‌ر خــه‌یــالـم چــون نــه‌نــالـم؟

سۆرانی

کــه مــن پــه‌ژمــورده حــاڵـم چــۆن نــه‌نــاڵـم
شکستــه پــه‌ڕ و بــاڵـم چــۆن نــه‌نــاڵـم
هــه‌مــوو یــێژن فــلانــی کــه‌م بــنــاڵــه
ئــه‌تــۆ دێیــتــه خــه‌یــاڵـم چــۆن نــه‌نــاڵـم؟

لوڕی

ئەگەر دەستم رەسەد بەر چەرخی گەردون
ئەز ئان پورسەم کە این چون أست و ئان چون
یەکیرا دادەئی سەد ناز و نیعمەت
یەکیرا قرصی جو ئالودە دەر خون!

سۆرانی

ئەگەر دەستم بگاتە چەرخی گەردوون
دەپرسم لێی کەوا ئەم چوونە ئەو چوون
پەکێ پێت داوە سەد جۆر ناز و نیعمەت
یەکێکیش نانی جۆی ئاوێتەیی خوون!

لوڕی

دلی دیرم خریداری محبەت
کیز ئو گەرمەست بازاری محبەت
لیباسی بافتەم بەر قامەتی دل
زپودی محنەت و تاری محبەت!

سۆرانی

دڵێکم هەس کڕیداری موحبەت
لە لایا گەرمە بازاری موحبەت
کراسێکم بە باڵایا بڕیوە
لە پۆیی مەینەت و تاری موحبەت!

لوڕی

ز دەستـــی دیـــدە و دل هـــەرد و فـــریـــاد
هـر ئـان چـە دیدە بـینـە دل کـونـەد یـاد
بسازەم خــــەنجەری نـــیشەش ز پـــولاد
زەنـــەم بـــەر دیـــدە تـــا دل گـــەردەد ئـــازاد

سۆرانی•

لە دەس چاو و لە دەس دڵ هەردوو فەریاد
کــە چـــاو هـــەرچـــی بـبـیـنــێ دڵ دەکـا یـاد
دەکـــەم مـــن خـــەنجەرێ نـــووکـــی لـــە پـۆڵاد
ئـــیـــتـــر دەیـــدەم لـــە چـــاو تـــا دڵ بـــێ ئـــازاد

لوڕی

إلاهـــی گـــەردەنـی گـەردون شەوەد خـورد
کـە فـرزەنـدی جیـهـانـرا جوملـەگی بورد
یـــەکـــی نـــایـــە فـــلانـــی زیـــدە وا بـــی
هـــەمـی گـویـەنـد فـلان ابـنـی فـلان مرد!

سۆرانی

خـودایـە گـەردنـی گـەردوون بـبـێ ورد
کـە رۆڵانـی جـیـهـانـی سەرلـەبـەر برد
یـەکـێ نـەی گـوت: فـڵان وا زیندوو بـۆوە
دەڵـێن گشتـیـان فـڵانـی کـوڕ فـڵان مـرد!

لورِی

تـەنـی مـحـنـەت کـەشی دیـرم خـودایـا
دلــی حسرەت کـــەشی دیــرم خـــودایــا
ز شەوقــی مــەسکـەن و دادی غــەریـبـی
بـــە سیــنــە ئــاتــەشی دیــرەم خــودایـا

سۆرانی

لـەشێ مـەیـنـەت کـەشم هـەس ئـەی خودایـە
دڵــێ حسرەت کـــەشم هـــەس ئـــەی خــودایــە
لـــەتـــاوی مـــەفـــتـــەن و دادی غـــەریـــبـــی
لــە سیــنــە ئــاتــەشم هــەس ئــەی خــودایــە

لورِی

ز بـویـێ زولـفـی تـو مـەفـتونم ئـەی گول
زرەنـگـی روویـی تـو دلخونم ئـەی گـول
مـــنـــی عـــاشق ز عشقت بـــی قـــەرارم
تو چون لـەیلا و من مەجنونم ئەی گول!

سۆرانی

لـە بـۆیـی زولـفـی تـۆ مـەفـتـوونم ئـەی گوڵ
لـە ڕەنـگـی روویـی تـۆ دڵـخـوونم ئـەی گـوڵ
مـــنـــی عـــاشق لـــە عشقت بـــێ قـــەرارم
ئەتۆ وەك لـەیل و من مـەجنوونم ئـەی گوڵ!

لوڕی

وەگــەر شەو شود کــە مــو جـونم بسوزەد
گـــریـــبـــان تـــا بـــە دامـــونم بسوزەد
بـــەرای خـــاتـری یـــەك سەبـزە رەنـگـــی
هـــــەمـــی تـــرسەم کـــە ایمونم بسوزەد!

سۆرانی

کـە شەو داهـات ئـەمـن گـیـانم دەسووتـێ
لـــە یـــاخـــە تـــا بـــەدامـــانم دەسووتـــێ
لـەبـەر خـاتـر نـیـگـارێ سەوزە رەنگێ
دەتـــرسم مـــن کـــە ئـــیـمـــانم بسووتـــێ!

لوڕی

تــە کــە نـاخـونـدەیـی عـلـمـی سمـاوات
تـــە کـــە نـــابــردەیـــی رە دەر خـــەرابـــات
تـــە کـــە سود و زیـــانـــی خـود نـــەزانـــی
بـە یـارون کـەی رەسی هـیـهـات هـیـهـات!

سۆرانی

کـە تـۆ نـەتـخـوێـندووە عـیـلـمـی سەمـاوات
کــە تــۆ نـابــەیـتــە دەر رێ لــە خــەرابــات
کـــە تـــۆ سوود و زیـــانـــی خـــۆت نـــەزانـــی
بـە یـاران کـەی دەگـەی هـەیـهـات هـەیـهـات!

لوڕی

ئەلالەی کوهساران هەفتەیی بی
بنەفشەی جۆ کەناران هەفتەیی بی
منادی میکەر و شەهروبە شەهرو
وەفایی گولعوزاران هەفتەیی بی

سۆرانی

هەڵاڵەی کۆهساران حەفتەیەکە
وەنەوشەی جۆ کەناران حەفتەیەکە
کە جاڕچی شار بە شار بانگ رادەهێڵێ
وەفایی گولعوزاران حەفتەیەکە

لوڕی

بورە روزی کە دیداری تە وینم
گول و سمبول بە دیداری تە چینم
بورە بنیشین بەرەم سالان و ماهان
کە تاسیرت بوینم نازەنینم!

سۆرانی

وەرە رۆژێ کە دیدارت ببینم
بە دیدارت خەریکی گوڵ چنینم
لەلام بێ: دابنیشە مانگ وساڵان
هەتا تێرت ببینم نازەنینم!

لوڕی

دلـم زار و حـەزیـنـە چـون نـەنـالـم
وجـودم ئـاتـەشیـنـە چـون نـەنـالـم
بـە مـو واچـەن کـە چـون و چـەند نـالـی
چـو مـەرگـم دەر کـەمـینـە چون نـەنـالم؟

سۆرانی

دڵـم زار و حـەزیـنـە چـۆن نـەناڵـم
وجـودم ئـاگـریـنـە چـۆن نـەناڵـم
دەبـێژن پـێم کـە چـۆن و چـەند دەناڵـێ
کـە مـەرگم لـە کـەمـینـە چـۆن نـەناڵـم؟

لوڕی

خوش ئان ساعەت کە دیداری تو وینم
کـەمـەندی عـەنـبـەریـن تـاری تـو ویـنـم
نـەویـنـە خـورەمـی هـەرگـیـز دلـی مـو
مەگەر ئان دەم کە روخساری تو وینم!

سۆرانی

خـۆشە ئـەو ساتـە دیـدارت بـبـیـنـم
کـەمـەنـدی عـەنـبـەریـن تـارت ببـینـم
گـوشادی نـابـیـنـی هـەرگـیـز دڵـی مـن
مـەگـەر ئـەو ساتـە روخسارت بـبـیـنـم!

لوڕی

درەخـتـــی غــەم بــە جــانم کــەردە ریشە
بــە دەرگــاهــی خــودا نــالــەم هــەمــیشە
عــەزیـزون قــەدری یــەك دیـگــەر بـزونـیـد
ئـەجـەل سنگ ئـەست و ئـادەم مـثلـی شیشە!

سۆرانی

درەخـتـی غـەم لـە گـیـان کـردوویـە ریشە
لــە دەرگــەی خــوا دەنــاڵـێنـم هــەمــیشە
عــەزیــزان بــا بــزانین قــەدری یــەکـتـر
ئەجەل وەك بەردە ئینسان چەشنی شیشە!

لوڕی

عــاشق ئـون بـی کـە دایـم دەر بـەلا بـی
ئــەیـوب ئـاسا بـە کـرمـون مـوبـتـەلا بـی
حــەسەن ئـاسا بـنـوشە کـاسەیـی زەهـر
حسین ئـاسا شەهـیـدی کـەربـەلا بـی!

سۆرانی

ئــەوە دڵــدارە، گــیــرۆدەی بـــەڵایــە
ئــەیـوب ئـاسا بـە کـرمـان مـوبـتـەلایـە
حــەسەن ئـاسا بـنـۆشێ کـاسەیـی ژار
حـوسەیـن ئـاسا شەهـیـدی کـەربـەلایـە!

لوڕی

بــواجــی کــه چــرا تــه بــی قــه‌راری
مــه‌گــه‌ر پــه‌روه‌رده‌یــی بـادی بــه‌هــاری
چــرا گــه‌ردی بــه کــوهــو ده‌شت و سه‌حــرا
بــه جــانــی تــه نــه‌داره‌م ئــیــخــتــیــاری

سۆرانی

ده‌بــێژن پــێم کــه بــۆچــی بــێ قــه‌راری
مــه‌گــه‌ر پــه‌روه‌رده‌یــی بــابــی بــه‌هــاری
له بۆچی وێڵی کێو و ده‌شت و سه‌حرای
بــه گــیــانت نــیــمــه تــاوی ئــیــختــیــاری

لوڕی

مــو ئــان ئــه‌سپــیــده بــازم هــمــدانــی
لانـــه ده‌ر کـــوه دارم ده‌ر نـــیـــهـــانـــی
بــه بــالی خود پــه‌ره‌م کوهــان بــه کوهــان
بــه چــنــگی خــود کــه‌ره‌م نــه‌خچیره بــانی

سۆرانی

ئــه‌مــن ئــه‌و ســپــیــیــه بــازه‌م هــه‌مــه‌دانــی
کــه هــێلانــه‌م لــه کــێوه لــه نــیــهــانــی
بــه بــاڵی خــۆم ئیدی ده‌فڕم کــه‌ژا و کــه‌ژ
بــه چــنــگــی خــۆم ده‌کــه‌م نــێچــیــره‌وانــی

لوڕی

ئیلاهی ئەی فەلەك چون من زەبون شی
دلت هەم چون دلی مو غەرقی خون شی
ئەگەر یەك لەحزە ئەم بیٚ غەم ببینی
یەقین زو نەم کزین غەم سەرنگون شی

سۆرانی

خودایە ئەی فەلەك وەك من زەبوون بی
دڵت هەروەك دڵی من غەرقی خوون بی
ئەگەر ساتیٚ ببینی من بە بیٚ غەم
یەقینمە سا لە داخا سەرنخوون بی

لوڕی

زەمانی لالەزاران هەفتەئی بی
کە فەصلی نەوبەهاران هەفتەئی بی
غەنیمەت دون وصالی یاری جانی
کە وەصلی روویی یارون هەفتەئی بی

سۆرانی

زەمانی لالەزاران حەفتەیەکە
کە فەسڵی نەوبەهاران حەفتەیەکە
هەلێکە یاری گیانیت دەسکەویٚ تۆ
کە وەسڵی روویی یاران حەفتەیەکە

لوڕی

به خەنجەر گەر دەرارەند دیدەگونم
به ئاتەش گەر بسوزەن ئستو خونم
ئەگەر بەر ناخنونم نەی بکو بەن
نەگیرەم دل ز یاری مهرەبونم

سۆرانی

به خەنجەر گەر دەرێنن دیدەکانم
به ئاگر گەر بسووتێنن سوقانم
ئەگەر نەی ئاژنیش کەن ناخو نانم
نکوڵ ناکەم لە یاری میهرەبانم

لوڕی

مو کە چون ئوشترم قانع بە خارم
خوراکم خار و خەرواری بە بارم
ئەز ئین خەرجی قلیل و باری سەنگین
هنوز ئەز روویی مالك شەرمەسارم!

سۆرانی

کە من وەك حوشترم قانع بە خارم
خۆراکم دڕك و خەروارێکە بارم
لەسەر خەرجە سووکەو بارە قورسەش
لەرووی خاوەن هەمیسان شەرمەزارم!

لوڕی

ئـەگـەر جـایـەت بـە چـەرخـی چـارەمین بـی
مـەدومـەت گـورگـی مـەرگ ئـەنـدەر کـەمین بی
وەگـــــەر سەدساڵ در ئین دنـــیـــا بموئـــی
در ئـــاخـــر مـــنـــزلت زیـــری زەمین بـــی

سۆرانی

ئـەگـەر جـێگـەت لـە چـەرخـی چوارەمینـە
کـە مـادام گـورگـی مـەرگت لـە کـەمـینـە
ئـــەگـــەر سەد ساڵ لـــە دونـــیـــادا بمێنـــی
لـــە ئـــاخـــیـــر مـــەنـــزلت ژێری زەمـــیـــنـــە

لوڕی

مسلسل زولـــف بـــەر رو ریـــتـــەدیـــری
گـول و سومـبـل بـە هـەم ئـامـیـتـە دیـری
پـەریشان چـون کـەری ئـان تـاری زولـفـان
بـــە هـــەر تـــاری دلـــی ئـــاویـــتـــە دیـــری

سۆرانی

بـەسەر رووتـا زولـف قـەف قـەف رژاوە
کـەوا سومـبـول بـە گـوڵ تـێکـەڵ کـراوە
پەرێشان چۆن ئەکەی تۆ تاری زولفان
بـــە هـــەر تـــاریێ دڵـــێ هـــەڵـواسراوە.!

لوڕی

شەوی تار ئەست و گورگان میزە نەن میش
دو زلــفــونت حــمـــایــل کــن بــورە پــیش
ئــەز ئــان گــەنجی لــەبت بــوسی بــە مــو دە
بـــگـــو راهـــی خـــودا دادەم بـــە درویش!

سۆرانی

شەوی تــاریکــە گــورگــان مــەڕ دەکەن کێش
دوو زوڵــفــانت حــەمــایــل کــە و وەرە پــێش
لــە ئــەم گــەنجی دەمت مــاچــێ بــە مــن دە
بڵــێ: گـیـانـە، لـە ڕێی خـوا دام بـە دەروێش!

لوڕی

بــیــگــاریــنــا دل و جــانم تــە داری
هــەمــە پــەیــدا و پــەنــهــانم تــە داری
نە میز و نەم کە ئین دەرد ئەز کە دارم
هــەمین زونــەم کــە دەرمــانم تــە داری

سۆرانی

نــیــگــاری دڵ، دڵ و گــیــانم لــە لاتــە
هــەمــوو پــەیــدا و پــەنــهــانم لــە لاتــە
ئــیــتــر نــازانم ئــەم دەردەم لــە کــێ گــرت
دەزانم بـــەس کـــە دەرمـــانم لـــە لاتـــە

لوڕی

بــوره بــوره کــه جــانــانم تــوئــی تــو
بــوره بــوره کــه سلــطــانم تــوئــی تــو
تــه خــود زونــی کــه غــه‌یر ئه‌ز تــو نــه‌دونم
بــوره بــوره کــه ئــیــمــانم تــوئــی تــو

سۆرانی

ده بــێره بــێره خــۆ گــیــانم ئــه‌تــۆی تــۆ
ده بــێره بــێره سوڵــتــانم ئــه‌تــۆی تــۆ
تــه زانــی ئــه‌ز بــه غــه‌یــره‌ز تــه نــه‌زانم
ده بــێره بــێره ئــیــمــانم ئــه‌تــۆی تــۆ

لوڕی

غــه‌مــی ده‌ردی دلــی مــو بــی حــیسابــه
خــودا زونــه کــه مــرغــی دل کــه‌بــابــه
بــنــازم ده‌ست و بــازوویــی تــه جــلــلاد
ئــه‌گــه‌ر قــه‌تــلــم کــه‌ری والــلــه ثــوابــه

سۆرانی

غــه‌مــی ده‌ردی دڵــی مــن بــێ حــیسابــه
خــودا ده‌یــزانــی تــه‌یــری دڵ کــه‌بــابــه
بــه قــه‌تڵــی ده‌ست و بــازووی تــۆ ده‌نــازم
ئــه‌گــه‌ر بــێ بمکــوژی بــه خــوا سه‌وابــه

لوڕی

فلك كەی بشنەوەد ئاهو فغانم
بە هەر گەردوش زەنەد ئاتش بجانم
یەك عمری بگوزەرانم با غەم و دەرد
بە كامی دل نە گەر دەد ئاسمانم

سۆرانی

فەلەك كەی ئەشنەوی ئاهو فیغانم
بە هەر سووڕێ ئەدا ئاگر لە گیانم
بە مەینەتكێشی عومرێكم بەسەربرد
بەكامی دڵ نەسووڕا ئاسمانم

لوڕی

من ئان رەندەم كە نامم بی قەلەندەر
نە خان دیرەم نە مان دیرەم نە لەنگەر
چو روز ئایە بگەردەم گەردی گیتی
چو شەو ئایە بە خشتی وا نە هەم سەر!

سۆرانی

من ئەو رەندەم كەوا ناومە قەلەندەر
نە خانم هەس نەمانم هەس، نە لەنگەر
كە رۆژ داهات لە دونیادا دەخۆم خول
كە شەو داهات بەسەر خشتێ دەكەم سەر!

لوڕی

عــەزیــزون مــوسمــی جــۆشی بــەهــاره
چـــەمـــەن پـــر سەبــزه سەحــرا لالــەزاره
دەر ئین موسم دەمیٚ فرسەت غەنیمەت
کــە دنــیــایــی دەنــی بــی ئـیـعـتـبـاره

سۆرانی

عــەزیــزان مــەوسمــی جــۆشی بــەهــاره
چـــەمـــەن پـــڕ سەوزه، سەحــرا لالــەزاره
دەمــیٚ لــەم وەرزەدا دەرفــەت بــە دەسخــە
کــەوا دنــیــای دەنــی بــیٚ ئـیـعـتـیـبـاره

لوڕی

بـــە دامــی دلــبـــەری دل مــوبــتـــەلابــی
کــە هــجــرانــەش بــەلا وەصلــەش بــەلا بــی
در ئین ویـــرانـــە جــز دلخون نـــەدیـــدەم
نــە دل گــوئــی کــە دەشتــی کــەربــەلا بــی!

سۆرانی

بـــە داوی دڵــبـــەریٚ دڵ مــوبــتـــەلایــە
کــە هــیــجــرانــی بــەڵا وەسڵــی بــەڵایــە
بــە غــەیــرەز خوێنی دڵ نــەمدی لــە نــاویــا
دەڵــێی –وێرانــبــیٚ– دەشتــی کــەربــەلایــە!

لوڕی

بــەلا بــی دل خــودایــە دل بــە لابــی
گـونـاە چـەشمـان کـەر و دل مـوبـتـەلابی
ئـەگـەر چـەشمـان نـەکـەردی دیدە بـانـی
چ دانـیستـی دلـم خـوبـان کـوجـا بـی!

سۆرانی

بــەڵایــە دڵ خــودایــە دڵ بــەڵایــە
کـە چـاو تـاوان ئـەکـا دڵ مـوبـتـەلایـە
ئـەگـەر چـاوان، نەکەی چاوبـازی ئـاخر
دڵـم چــوزانـێ جـوان هــا لــە چ لایـە!

لوڕی

عــەزیـزان مــەردی ئـەز نـامـەرد نـائـی
فــغــان و نـالــە ئـەز بــی دەرد نــائــی
حـقـیـقـەت بشنـەو ئـەز پـوری فـەرەیدون
کـەشعـلـە ئــەز تـەنـوری سەرد نـائـی

سۆرانی

ئـازیـز قـەت مـەردی، لـە نـامـەرد نـایـە
فــیــغــان و نــاڵــە لــە بــێ دەرد نــایــە
راستــی لــە رۆڵــەی فـەرەیـدوون بـبـیـە
گــڕ لـــە تـــەنــووری سڕو سەرد نـــایـــە

لوڕی

دلـی شاد ئـەز دلـی زارەش خـەبـەر نـی
سەلامت روو ز بـیـمـارەش خـەبـەری نـی
نــە تـقـصـیـری تــە ئین رەسمـی قــەدیمە
کـە ئــازاد ئـەز گرفـتـارەش خـەبـەر نـی!

سۆرانی

دڵــی شاد ئــاگــای لــە دڵــزار نــیــیــە
سپ و ساغ ئــاگــای لــە بـیـمـار نـیـیـە
سووچــی تــۆ نــیـیــە رەسمـێکـی کـۆنـە
ئــازاد لــە ئــەسیــر ئــاگــادار نــیــیــە!

لوڕی

دنـیـا خـوان بـی و مـردم مـیـهـان بـی
ئـیـمـروز لالـە بـی و فـەردا خـەزان بـی
سیا چال کونەن نامەش نە هەن گور
بەمو واچەن کە ئینەت خان و مان بی

سۆرانی

دنــیــا سفــرەیــە و مــەردوم مــیــوانــە
ئــەمــڕۆ بــەهــارە و سبــەی خــەزانــە
چــاڵــی رەش دەکـەن نــاوی دەنـێن گـۆڕ
پـێم دەڵـێن ئـەمـەت جـێ و خـان و مـانـە

لوڕی

دلی مو غەیری تە دلبەر نەگیرە
بە جایی جەوهەری جەوهەر نەگیرە
دلی مو سووتە و میهری تە ئازەر
بی ناسووتە ئازەر دەر نەگیرە

سۆرانی

دڵ بە غەیری تۆ، دڵبەر ناگرێ
لە جێی گەوهەرێ، گەوهەر ناگرێ
دڵ سووتەمەنی و عیشقی تۆ ئاگر
بێ سووتەمەنی ئاگر ناگڕێ

لوڕی

سەرم سەودایی گیسویی تە دارە
دلم مهری مەهی روویی تە دارە
ئەگەر چەشمەم بە ماهی نەو کەرە مەیل
نەزەر بەر تاقی ئەبروویی تەدارە

سۆرانی

سەرم سەودایی گێسوی تۆی هەیە
دڵ عیشقی مانگی روویی تۆی هەیە
گەر چاوم مەیلی مانگی نەو بکا
بینینی تاقی ئەبرۆی تۆی هەیە

لوڕی

بی ته گولشەن چو زیندانه بە چەشمەم
گـولستـان ئـازەرستـانـه بـه چـەشمـەم
بـی تـه ئـارام و عـومـر و زیـنـدەگـانـی
هـەمـوو خـوابـی پـەریشانـه بە چەشمەم

سۆرانی

گـۆڵشەن بـه بـێ تـۆ وەك زیـنـدانـه لام
گــۆڵستـــان وەكــو ئـــاگـــرسانـــه لام
بـــێ تـــۆ ئـــارام و عـــومـــر و ژیـــانم
هـــەمـــووی وەك خـــەوی پـــەرێشانـــه لام

لوڕی

بـی تـه بـالین سیـه مـاره بـه چـەشمـەم
بـێ تـه روزان شەوی تـاره بـه چـەشمـەم
بـیـتـه هـەر گـاه شەوەم سەیـری گلستـان
گـوڵستـان سەربـەسەر خـاره بـەچـەشمـەم

سۆرانی

سەریـن بـه بـێ تـۆ وەك رەشمـاره لام
روژی روون بـــێ تـــۆ شەوی تـــاره لام
بێ تۆ هەر کاتێ سەیری گوڵشەن کەم
گــوڵشەن سەراسەر چـقـڵ و خـاره لام

لوڕی

بـه شەو مـەحـوی روخـی مـەهـ پـاره هـەستم
بـه روز ئەز دەرد و غـەم بـی چاره هەستم
تـوداری دەر مـەکـانـی خـود قـەراری
مـویـەم کـه دەر جـیـهـان ئـاواره هـەستەم

سۆرانی

بـه شەو فـەوتـاوی رووی مـەهـ پـارەمـه
بـه رۆژ لـه دەرد و غـەم بـێ چـارەمـه
تـۆ لـه شوێنـی خـۆت سرەوتت هـەیـه
مـنـم لـه دنـیـا کـه ئـاوارەمـه

لوڕی

گـولستـان جـایـی تـو ئـەی نـازەنـیـنـم
مـو دەر کـولخەن بـه خـاکستـر نشیـنـم
چ دەر گـولشەن چ دەر کـولخەن چ سەحـرا
چـو دیـده وا کـەرەم جـز تـه نـەویـنـم

سۆرانی

گـوڵشەن جـێی تـۆیـه ئـەی نـازەنـیـنـم
مـنـیش لـه کـوڵـخـەن مشکی[١] نشینم
چ لـه گـوڵشەن و کـوڵـخـەن و سەحـرا
کـه چـاو هـەڵـێنـم هـەر تـۆ دەبـیـنـم

(١) مشکی: خۆڵەمیش.

لوڕی

نزونەم مو کە سەرگەردان چرا یەم
گەهی گریان گەهی نالان چرا یەم
هەمە دەرمانشان بی دەردەداران
نزونەم مو کە بی دەرمان چرا یەم؟

سۆرانی

ئەمن نازانم بۆ سەرگەردانم
گەهی لە گریان گەهـ لە نالانم
هەموو نەخۆشێك، دەرمانی هەیە
نازانم کە من بۆ بێ دەرمانم؟

لوڕی

هەر ئان کەس عاشق ئەست ئەز جان نەترسد
عاشق ئەز کندە و زیندون نەترسد
دلی عاشق بود گورگی گرسنە
کە گورگ ئەز هی چوپان نەترسد

سۆرانی

هەر کەس عاشق بێ لە گیان ناترسێ
عاشق لە جەور و زیندان ناترسێ
دڵ عاشق بۆتە گورگێکی برسی
کە گورگ لە هێ هێی شوان ناترسێ

لوڕی

سەری دارەم کـە سامـانـەش نـەمـی بـو
غـەمـی دارەکـەم کـە پـایـانـەش نـەمـی بـو
لــەگـر بــاوەر نــەداری سویـی مـن ئـای
بـویـن دەردی کـە دەرمـانـەش نـەمـی بـو

سۆرانی

سەرێکـم هــەیـە و سامــانـی نـریـیـە
غــەمــێکـم هــەیـە پـایـانـی نـیـیـە
گــەر بــڕوا نــاکــەی وەرە بــبــیــنـە
ئــەو دەردەی کــەوا دەرمــانـی نـیـیـە

لوڕی

دلـم مــەیـلـی گـولـی بـاغـی تـە دیـرە
سەراسەر سیـنــە ئــەم داغــی تــە دیـرە
بشم ئـــا لالـــەزاران دل کـــەرەم شاد
دیــەم ئـــا لالــە هــەم داغــی تــە دیـرە

سۆرانی

دڵ مــەیـلـی گـوڵـی بـاغـی تـۆی هـەیـە
سەراسەر سیـنــەم داغــی تـۆی هــەیـە
چــومــە لالــەزار دڵ بـکــەم گـوشاد
دیـم کـەوا لالـەش داغـی تـۆی هــەیـە

لوڕی

هەر ئان دولبەر کە چەشمی مەستی دارە
هەزاران چون منی پابەستی دارە
میانی عاشقان ئان ماهی سیما
چو شیعری من بلند و پەستی دارە

سۆرانی

هەر ئەو دولبەرەی چاوی مەستی هەس
هەزارانی وەك، من پابەستی هەس
لە ناو عاشقانا ئەو مانگ روخسارە
وەکو شیعری من بەرز و پەستی هەس

لوڕی

دەمی بورە بوین حالم تە دولبەر
دلم تەنگە شەوی با مو بەسەر بەر
تە گول بەر سەر زەنی ئەی نەوگولی مو
بە جایی گول زەنەم مو دەست بەرسەر!

سۆرانی

دەمێ بێ: حاڵم ببینە دولبەر
پەستم شەوێکم لەگەڵ بەرەسەر
گوڵ لەسەر دەدەی ئەی نەو گوڵی من
من لە باتی گوڵ دەست دەدەم لەسەر!

لوڕی

جوره بـازی بـودەم رەفـتـەم بـە نـەخـچیر
سیـاهـ دەستـی زەدە بـەر بـالـی مـو تـیـر
بوره غافل مه چەر دەر چەشمه ساران
هـەر ئـان غـافـل چـەره غـافـل خوره تیر

سۆرانی

جـوڕە بـازێ بـووم چـووم لـە بـۆ نـێچـیر
دەستـێکـی رەش دای لـە بـاڵـی مـن تـیـر
غـافـڵ تـۆ مـەخـۆ لـە چـەشمـە ساران
غـافـڵ تـۆ بـخـۆی غـافـڵ دەخـۆی تـیـر

لوڕی

خـــوداوەنـــدا بـــە فـــریـــادی دلـــم رەس
کـەسی بـێ کـەس توئـی مومـانـده بـێ کـەس
هـــەمـــە گـویـــەنـد تـاهـیـر کـەس نـەداره
خـــوا یـــاری مـــەنـــە چ حـــاجـــەتـی کـــەس

سۆرانی

خـــوایـــە بـــۆ دڵـــم بـــبـــە فـــریـــادرەس
کـەسی بـێکـەس تـۆی مـن مـاوم بێکـەس
هـــەمـــوو هـــەر دەڵـێن تـاهـیـر بـێکـەسە
خـوا یـاری مـنـە چ پـێویست بـە کـەس

لوڕی

جیهانی بی وەفا زیندانی ما بی
خاری غەم قسمەتی دامانی ما بی
صبری ئەیوب و محنەتهای یعقوب
هەمە گوئی نصیبی جانی ما بی

سۆرانی

دنیای بێ وەفا زیندانی مەیە
دڕکی غەم بەشی دامانی مەیە
سەبری ئەیوب و مەینەتی یاقووب
هەمووی نسیبی گیانی مەیە

لوڕی

دل ئەز دەستی غەمت زیر و زەبەر بی
دو چەشمانم پڕ ئەز خونی جگەر بی
هەر ئان یاری عەزیزەش نازوەر بی
دلەش پر غصە جانەش پڕ شەرەر بی

سۆرانی

دڵ لە دەس غەمت ژێر و ژەبەرە
چاوانم پڕیان خوێنی جگەرە
ئەوەی دولبەری جوان و نازدارە
دڵ پڕ لە داخ و گیان پڕ شەرەرە

لوڕی

قــەدەم دایــم زبــار غــصە خــەم بــی
چــو مــو مــحــنــەت کــەشی دەر دەهــر ك
مــو هــەرگــیز ئــەز غــەم ئــازادی نــەیدەم
دلــی بــی طــالــعــی مــو کــوهـ غــەم بــی

سۆرانی

قــەدم لــە ژێری بــاری غــەم خــەمــە[١]
وەك مــن مــەیــنــەتــکێش لــە دنــیــا کــەمــە
لــە دەس غــەم هــەرگــیز ئــازادیم نــەدی
دڵــەی بــەدبــەخــتــم کــۆساری غــەمــە

لوڕی

کــەسی کــە را، بــە بــی دادم بــرە نــی
خــەبــەر بــەر سەروی ئــازادم بــرە نــی
تــەمــامــی خــوب رویــان جــەمع کــەردەند
کــەسی کــە یــادت ئــەز یــادم بــرە نــی!

سۆرانی

کــەس نــیــیــە ڕێم بــۆ بــێ دادم بــبــا
خــەبــەر بــۆ سەروی ئــازادم بــبــا
سەرپــاکــی جــوانــان گــەر کــۆبــبــنــەوە
کــەس نــیــیــە یــادت لــە یــادم بــبــا!

(١) خەم: چەماو.

لوڕی

غـــەریـــبـــی سەخت، مـــرا دلـــگـــیـــر دارە
فـــەلـــەك بـــەر گـــەردنم زنجیـــر دارە
فـــەلـــەك ئـــەز گـــەردنم زنجیـــر بـــەردار
کـــە غـــوربـــەت خـــاکـــی دامـــەن گـیـــردارە

سۆرانی

غـــەریـــبـــی نـــاخـــۆش کـــە دڵـــگـــیـــرمـــە
فـــەلـــەك هـــۆی مـــلـــی بـــە زنجیـــرمـــە
فـــەلـــەك لـــە مـــلـــمـــا زنجیـــر دەرێنـــە
کـــە خـــاکـــی غـــوربـــەت دامـــەن گـیـــرمـــە

لوڕی

بـــە دنـــیـــا مـــو نـــەویـــنـــم کـــام بـــی تـــە
بـــە دەست هـــەرگـیـــز نـەگیرەم جام بی تە
بلەرزم روژ و شەو چون بیدی مەجنون
نـــەدارەم یـــەك نـــەفـــەس ئـــارام بـــی تـــە

سۆرانی

بـــێ تـــۆ نـــابـــیـــنـــم لـــە دنـــیـــادا کـــام
مـــن بـــە دەستـــەوە هـــەرگـیـــز نـــاگرم جـــام
دەلـــــــەرزم ڕۆژ و شەو وەك شۆڕەبـــــــی
بـــە بـــێ تـــۆ نـــیـــمـــە یـــەك نـــەفـــەس ئـــارام

لوڕی

یــەکـی بــرزیـگــەری ئــالـون دەرئین دەشت
بـە چـەشمـی خـون فشان ئـالالـە مـیـکـەشت
هــەمـی کشت و هــەمــی گـفت ئــەی دریــغـا
کـە بــایـد کـیشتن و هـیشتن دەر ئین دەشت

سۆرانی

وەرزێڕێ لــە ئــەم دەشتــە دەیــنــاڵان
بــە چــاوی خـونـبــار هــەلالــەی دەچـان
هـــەر دەی وەشانــد و دەیـگـوت درێغــا
دەبــێ لــەم دەشتــە چــانـدن و جـێمـان

لوڕی

دلــم تــەنـگـی نــەدانــەم صبـر کــەردن
زو دلــتـــەنـگـــی بـوەم رازی بــە مــردن
زو شەرمــی روی تــە مــو دەر حــجــابم
نــەدانــەم عـرضی حــالــم وا تــە کـردن

سۆرانی

دڵـتـەنگـم نـیـمـە هـیـچ ئـۆقـرە گـرتـن
لــەبــەر دلـتــەنگـی رازیـم بــە مــردن
لـە شەرمـی رووی تـۆ لـە ژێر پـەچـەدام
نــازانم عــەرزی حــاڵ بــەیــان کـردن

لوڕی

کـوجـا بــی جـای تـه ئـه‌ی یـاری دلخواه
کـه تـا مـو بسیـه‌ره‌م ئـان جـایـه‌گـه راه
هــه‌مـه جـا جـایـی تـه مـو کـور بـاطـن
غـلـط واتــه‌م غـلـط استـغـفـراللـه

سۆرانی

کـویَ یـه جێگـای تـۆ ئـه‌ی یـاری دڵـخوا
هـَّتــا ئــه‌و جــیــه بـکــه‌م بــه ڕێگـا
هــه‌مــوو جــیَ جـێتـه کـوێری بـاطـنـم
خــه‌تـام گـوت خــه‌تـا أستـغـفـراللـه

لوڕی

نـه‌سیـمـی گـیـز بـنـی ئـان کـاکـول ئـایـو
مــرا خــوشتـر زبـویـی سومـبـول ئـایـو
چـو شه‌و گیـره‌م خـه‌یـالـترا ده‌ر ئـاغوش
سحــر ئــه‌ز بستــره‌م بـوی گـول ئــایـو

سۆرانی

نــه‌سیــمــیَ کـه‌وا لــه‌بـن کــاکـۆڵ دیَ
له لای من خۆشتر له بۆی سومبول دیَ
بــه شه‌و خــه‌یــاڵت بـگـرم لــه بـاوه‌ش
لـه‌سه‌ر سه‌ریـنـمـا سه‌حـه‌ر بـۆی گـوڵ دیَ

لوڕی

دلم ئەز عشقی خوبان گیجو ویجە
مژە بەرهەم زەنەم خوناوە ریجە
دلی عاشق مثالی چوپی تەر بی
سەری سوجە سەری خوناوە ریجە!

سۆرانی

لە عیشقی جوانان دڵ گیژ و وێژە
برژانگ کە لێك دەم خوناوە ڕێژە
دڵی دڵداران وەك داری تەڕە
سەرێ گڕ سەرێ خوناوە ڕێژە!

لوڕی

دلت ئەی سەنگ دل بەر ما نەسوجی
عەجەب نەبوەد ئەگەر **خارا** نەسوجی
بسوجەم تا بسوجانەم دلت**را**
دەر ئازەر چوپ تر تەنها نەسوجی

سۆرانی

دڵت ئەی دڵ بەرد، بە من ناسووتێ
هیچ سەیر نییە خارا(١) ناسووتێ
بسووتێنم دڵت تا بسووتێم
چونکە داری تەڕ تەنیا ناسووتێ

---

(١) خارا: بەرد.

لوڕی

مـادامـەم دل پـر ئـەز خـونـی جگـەر بـی
مـادامـەم جـان حـەزیـن و دیـدە تـەر بـی
نشیـــنـــم بـــەر سەری راهت شەو و رۆژ
بـــوەد رۆژی تـــورا بـــەرمـــو گـــوزەر بـــی

سۆرانی

مــادام دڵ پــڕ بــێ لــە خــوێنــی جگــەر
مــادام گــیــانــی زار بــێ و دیــدەکــانم تــەڕ
شەو و رۆژ لـــــــەسەر ڕێت دادەنـــــیشم
ڕۆژێ دێ بــکـــەی بـــە لامــا گـــوزەر

لوڕی

بـــوەد دەردم و دەر مـــــونم ئـــــەز دوست
بـــوەد وەصلـــم و هـــجـــرونم ئـــەز دوست
ئـەگـر قـصابـەم ئـەز تـەن وا کـەرە پـوست
جـودا هـەرگـیـز نـەکـەردە جـونم ئـەز دۆست

سۆرانی

لـــــە یـــــارەوەیـــــە دەرد و دەرمـــــانم
لـــە یـــارەوەیـــە وەصل و هـــیـــجـــرانم
قـەساب گـەر پـێستـم لـە لـەش دامـاڵـی
جـیـــا نـــاکـــاتـــەوە لـــە یـــار گـیـــانم

لوڕی

سەری کـوهـی بـلـنـد چـەنـدان نشیـنـم
کــە لالــە سەر دەرارە مــو بــچــیــنــم
چــو لالــە بــیٚ وەفــا بــو بــی وەفــا بــو
نــیـگــاری بــی وەفــا مــو چــون گــوزیـنـم

سۆرانی

چــەنـد دانـیشتـووم لـەسەر کێوی بـەرز
کــە لالــە بــچــنــم سەر دەرکــا لــە ئــەرز
وەك لالــە وایــە، بــە بــیٚ وەفــایــە
چـۆن بمریٚ یـاری بــەبـیٚ وەفـا تـەرز؟

لوڕی

ز مشك چین سیــەهــتــر سونـبـلت بــی
هــەزاران دل بــەقــەیـدی کــاکـولت بــی
نــە بــاشەد نــا لــە ئــەم را دەر دلت راه
ز خــارا سەخــتــتــر گــویــا دلت بــی

سۆرانی

لــە مـیسکی چـیـنـی رەشتر سومـبـوڵـتـە
بــە هــەزاران دڵ بــەنـدی کــاکــۆڵــتــە
ڕێگــا بـــە دڵت نــابــا نــاڵــەی مــن
لــەبــەردان رەقــتــر سەخــتــتــر دڵــتــە

لوڕی

نە میزونەم دلم دیو نەبی کیست؟
کوجا میگەردەد و دەرخونەیی کیست؟
نەمیزونەم دلی سەرگەشتەیی مو،
ئەسیری نیرگسی مەستونەیی کیست؟

سۆرانی

نازانم دڵم دێوانەی کێیە
لە کوێ دەگەڕێ و لە خانەی کێیە؟
نازانم دڵەی ئاوارەیی من،
دیلی نێرگزی مەستانەی کێیە؟

لوڕی

مو ئان رەندەم کە عصیان پیشە دیرم
بە دەستی جام و دەستی شیشە دیرم
ئەگەر تو بی گناهی رو مەلەك شو
مو ئاز حوا و ئادەم ریشە دیرم

سۆرانی

من ئەو رەندەمە، عوسیانە پیشەم
بە دەستی جام و بەدەستی شیشەم
گەر تۆ بێ خەتای ببە فریشتە
من لە حەوا و ئادەمە ریشەم

لوڕی

گولی کە خوم بدا دەم پیچ و تابەش
بە ئابی دیدەگانم دادەم ئابەش
بە دەرگرهی ئالاهی کەی رەوا بو
گول ئەز مو دیگەری گیرە گولا بەش؟

سۆرانی

گوڵی خۆم بدەم، کە پێچ و تاوی
بە ئاوی چاوی، خۆم بدەم ئاوی
لە ڕێگەی خوا کەینێ ڕەوایە
یەکێکی تر بێ و بگرێ گوڵاوی؟

لوڕی

ئان کە بی خان و بی مانە منم من
ئان کە بەرگەشتە سامانە، منم من
ئان کە شامان بە ئەندوهـ میکەرە روز
ئان کە روزەش چو شامانە منم من

سۆرانی

ئەوەی کە بە بێ خان و مانە منم
ئەوەی دوور لە سامان و نانە منم
ئەوەی شەو بە ئەندۆ دەگەیێنێتە ڕۆژ
ئەوەی ڕۆژی هەر وەك شەوانە منم

لوڕی

دو چـەشمـونـەت پـیـالـە پـر ز مـەی بـی
دو زولـفـونت خـەراجـی مـولکی رەی بـی
هــەمــی وەعـدە کـەری ئـیـمـروز و فـەردا
نـزونـەم مـو کـە فـەردایـی تـو کـەی بـی؟

سۆرانی

دووو چــاوت پــیــاڵــەی لــەبــالــەب مــەیــە
دووو زوڵـــفت خـــەراجـــی وڵاتـــی رەیـــە
هــەمـوو دەم دەدەی وەعـدی ئــەمـڕۆ سبـەی
خـــودێ ئـــەز نـــزانم سبـــەی تـــە کـــەیـــە؟

تەواو بوو.

دەوڵەمەندکردنی

گەنجینە

بە کۆمەڵە گەوهەرێکی تری باباتاهیر

برایانم خوێنەرانی خۆشەویست!

دەمێکە شەیدای شیعرە پڕ سۆرز و گودازەکانی باباتاهیر بووم، کە شاعیر و فەیلەسووف و قەلەندەر مەشرەبێکی زۆر پاك و پیرۆز بووە و بەر لە هەزار ساڵ، لە ناوچەی هەمەداندا، لە دۆڵ و قەدپاڵ و ملە و لووتکەی کێوەکانی (ئەلوەند و مەیمەن)دا ژیاوە و جوان بە هەڵاڵەی کۆهساران، وەنەوشەی جۆیەباران، بەفر و با و باران، چڵ و گوڵ و بولبول و سروشتی جوانی کوردستانیدا هەڵداوە و دڵدارێکی راستەقینە بووە.

ئەوەی جێی سرنجە ئەمەیە: کە یەکەم شاعیری کوردە دوای لەناوبردنی کلتووری میدی و پەهلەوی، کە نەژادی نزیکی کورد بوون و ئێستا جگە لەوەی، کە کلتوورەکەیان لە سەدەی هەشتەمی زاینییەوە، بە سووتاندن لەناوبراوە، ئەوەی کە ماویشە فارسەکان دەستیان بەسەرداگرتووە و کردوویانە بە کلتووری خۆیان.

بەڵێ یەکەمین شاعیری کوردە کە دوای ئەو هەموو کارەساتە، شیعری تۆمارکرابێ و بەو جوانی و پڕ مانایی و سۆز و جۆش و خروشەوە بۆمە مابێتەوە.

جا ئەمە ئەوە دەگەیێنێ کە کورد بەر لە باباتاهیریش خاوەنی کلتوورێکی

پـوخت و پـێگـەیشتـوو بـووە و بـابـاتـاهـیـریش پـەرەپـێدەری بـووە و فەلسەفەکەشی سەربەخۆیە و وەك ئەوەکەی خەیام نییە کە دەڵێن لە (ئیبن سینـا)ی وەرگرتووە و سەد ساڵیش دوای بـابـاتـاهیر هـاتووە.

بەلای منەوە دەبێ نەتەوەی کورد، بە تایبەت ئەدیب و رووناکبیرەکانی، گرنگییەکی زۆر بە شیعر و بیری باباتاهیر بدەن و بە دەیان نووسین و لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەن و شیعرەکانی شی بکەنەوە.

لە ساڵی **١٩٥٧دا** حەفتـاوحەفت چوارینم وەرگێڕایە سەر شێوەی کرمانجی خواروو (سۆرانی) کە لەم گەنجینەیەدا کە کۆتایی ساڵی **١٩٦٠دا** چاپ کـرا و لـە سەرەتـای هـاویـنـی **١٩٧٧**یش لـە هـەولـێر (٣١) دووبـەیـتـی (چوارین)ی تریم کردە سۆرانی و لە ساڵی **١٩٧٨دا** لە گۆڤاری (نووسەری نـوێ)دا بڵاوکرایـەوە. ئێستـا ژمـارەی چوارینـەکـانـی ئـەم چـاپـی دووەمـە دەبێ بە (١٠٨) چوارین یان دوو بەیتی.

شایانی باسە ئەمەیش بڵێم: کە نەك هەر لە مانای دووبەیتییەکان دوور نـەکـەوتـوومـەتـەوە و بـەس بـەڵکو زۆربـەی وشەکـانیشم هـەروەکو خـۆیان هێشتوونەتەوە. من نەهاتووم گەوهەرەکانی شیعری باباتاهیر بتوێنمەوە و دایان رێژمەوە، بەڵکو ئەوەی ئەمن کردوومە تەنیا ئەوەیە کە گەردی گـەوهـەرەکـانـیـم سڕیـونـەتـەوە و بـریـقـەدار و نمایـانم کردوونـەتـەوە بـۆ خوێنەرانی دایلەکتی سۆرانی و بەس. بۆ راستی قسەکانیشم فەرموون ئەم دوو بەیتییە بخوێننەوە، داخۆ لە دووسێ وشە پتر دەستکاری کراوە؟

مـەگـەر شێر و پـڵـنـگـی ئـەی دڵ ئـەی دڵ
لـەگـەڵ مـنـدا لـە جـەنـگـی ئـەی دڵ ئـەی دڵ
ئـەگـەر دەستـم بـگـا خـوێنت دەرێژم
بـبـیـنـم تـا چ رەنـگـی ئـەی دڵ ئـەی دڵ

ً هەروەها هەندێ وشەی عەرەبی تێدا دەبینن، هی من نین هی باباتاهیرن، لەگەڵ ئەمەشدا لە کەموکورتیم ببوورن، چونکە هیچ کارێك بێ کەموکورتی نابێ.

لەگەڵ سڵاوی دڵسۆزانەمدا

دڵزار

ستۆکهۆڵم -٨-١٩٩١

لوڕی

سەرم چون گویی دەر مەیدان بگەردە
دلم نەز عەهد و نەز پەیمان بگەردە
ئەگەر دەوران بە نامەردان بمونە
نشینەم تا دیگەر دەوران بگەردە

سۆرانی

سەرم دەگەڕێ وەك گۆ لە مەیدان
دڵم لانادا لە عەهد و پەیمان
گەر بە نامەردان دەوران بمێنێ
دادەنیشم تا دێتەوە دەوران

لوڕی

سحر گاهان کە بولبول بەر گول ئائی
ئەشك بر چشم بە دامان گول گول ئائی
رەوەم دەر پایی گول ئەفغان کرم سەر
کە هەر سوتە دلی دەر غولغول ئائی

سۆرانی

بەیانیان کەوا بولبول بۆ گوڵ دێ
فرمێسك لە چاوما بە کوڵ گوڵ گوڵ دێ
دەچمە دەوری گوڵ تێ دەچریکێنم
هەر دڵسووتاوێك جا بە غول غول دێ

لوڕی

عــەزیــزا کــاسەئــی چــەشمــەم سەرایــەت
مـیـانــی هــەردو چـەشمـەم خـاکـی پـایـەت
ئـەز ئـان تـرسەم کـە غـافـل پـا نـەهـی بـاز
نشیــنــەد خـــاری مــوژگــانــەم بــە پــایــەت

سۆرانی

ئـــازیـــزم کـــاسەی، چـــاوی مــنـــە جــێت
بـەیـنـی دوو چـاومـە، خـاکـی بـەری پێت
دەتـــرسم لـــەوەی غـــافـــڵ پـــێ بـــنـــێی
دڕکـــی بـــرژانـــگـــم، بـــنـــیشێتـــە پـــێت

لوڕی

مـوسوڵـمـانـان سە دەرد ئـامـو بـە یـەکجـار
غـــەریــبــی و ئـــەسیــری یــو غـــەمـــی یــار
غـــەریــبــی یــو ئــەسیــری سەهــل وایــو
غــەمــی یــار مـوشکـلـە تـا چـون شەوەد کـار

سۆرانی

یـــاران سێ دەردەم هـــەیـــە بــە یــەکـجـــار
غـــەریـبـی و دیـلـی و غـــەم و تـــاڵـی یــار
غـــەریــبــی و دیــلـــی نـــەیسا ئـــاسانـــن
غـــەمـی یــار سەخـتــە هــەتــا پـێکـدێ کـار

لوڕی

مـو ئـان ئـەسپـیـدە بـازەم سیـنـە سوهـان[1]
چـرا گـاهـی مـو بـی سەر بـە شنـی کـوهـان
هـەمـە تـیـغـی بـە سوهـان مـیـکـەرەن تـیـز
مـو ئـان تـیـغـەم کـە یـەزدان کـردە سوهـان

سۆرانی

ئـەمـن ئـەو بـازە، سپـیـیـەم سنگ هـەسان
لـــەوەرگـــاهـــــمـــە، کـــلاوەی کـــەژان
بـە هـەسان هـەمـوو، تـیـغـیّ تـیـژەکـەن
ئـەو تـیـغـەم کـە خـوا، کـردی بـە هـەسان!

لوڕی

بـەسەر غـەیـری تـە سەودائـی نـەدیـرەم
بـە دل جـزتـە تـەمـەنـنـائـی نـەدیـرەم
خـدا زوونـە کـە دەر بـازاری عـیشقت
بـە جـز جـون هـیـچ کـالائـی نـەدیـرەم

سۆرانی

غـەیـری تـۆ نـیـمـە، لـە سەر سەودایـەك
لـە دڵـدا نـیـمـە هـیـچ تـەمـەنـنـایـەك
خـودا دەیـزانـیّ، لـە بـازاڕی عـیشق
غـەیـری گـیـان هـەرگـیـز نـیـمـە کـالآیـەك

---

(١)سوهـان: بڕبەندە، من کردوومەتە هەسان، هەردووکیشیان تیغ تیژدەکەن.

لوڕی

هـەر ئـان بـاغـی کە نـەخلش سەربـەدەر بی
مـادامــەش بـاغـبـون خـونین جـگــەر بـی
بـبـایـد کـەنـدەنـەش ئـەز بـیـخ و ئـەز بـن
ئـەگـەر بـارەش هـەمـە لـەعل و گـوهـەر بـی

سۆرانی

هــەر بــاغــیٚ سەوڵــی کــە سەربــەدەر بــیٚ
مــادام بــاخــەوان خــویٚنین جـگــەر بــیٚ
دەبــیٚ هــەڵـکـەنـریٚ، لــە بـیٚخ و لــە بــن
گـەر بـەری هـەمـووی لـەعل و گـەوهـەر بیٚ

لوڕی

مـن ئـون مسکـیـنـی بـی قـەدر و بـەرەستـم
مـن ئـون سوزەنـد شەمـعـی بـی سەرەستـم
نــە کــاری ئــاخــرەت بــە کــاری دنــیـا
مـن ئـون خشکـنـدە نـەخلـی بـی بـەرەستـم

سۆرانی

مـــن ئـــەو هـــەژارە بـــیٚ ڕیٚز و فـــەڕەم
مــن ئــەو سووتــاوە مــۆمــە بــیٚ سەرەم
نــە کــاری دنــیـا نــە هــی ئــاخــرەت
مــن ئــەو درەخــتــە وشکــە بــیٚ بــەرەم

لوڕی

بـــوره یـــەك شەو مـــنـــەوەرکـــن وتـــاقـــم
مـــهـــل دەر مـــحـــنـــەت و دەردی فـــیـــراقـــم
بـــە تـــاقـــی جفـتـــی ئـــەبـرویـــی تـــو سەوگـەند
کـــە مـــو جـفـتـــی غـــەمـم تـــا ئـــەز تـــو تـــاقـم

سۆرانی

وەرە رۆشن کـــــــە، شەوێ وتـــــــاقـــــــم
وەرسی مـــەیـــنـــەت و دەردی فـــیـــراقـــم
بـــە تـــاقـــی جـــووتـــە ئـــەبـــرۆی تـــۆ قـــەسەم
مـــن جـــووتـــی غـــەمـم، تـــا لـــە تـــۆ تـــاقـــم

لوڕی

بـــی تـــە یـــەکـدەم دلـــم خـــورەم نـــەمـــونـــە
وەگـــەر روویـــی تـــە ویـــنـــم غـــەم نـــەمـــونـــە
ئـــەگـــەر دەردی دلـــم قـــیسمـــەت نمایـــەنـــد
دلـــی بـــی دەرد دەر عـــالـــەم نـــەمـــونـــە

سۆرانی

لـــە دڵـــمـــا بـــێ تـــۆ خـــوڕەم نـــامـــێنـــێ
رووی تـــۆ بـــبـــیـــنـــم چ غـــەم نـــامـــێنـــێ
گـــەر دڵـــم بـــەشی لـــە غـــەم نـــەمـــێنـــێ
دڵ بـــێ دەرد لـــە گشت عـــالـــەم نـــامـــێنـــێ

لوڕی

مــەرا نــە سەر نــە سامــان ئــافــەریــدەنــد
پـــەریشانم پـــەریشان ئـــافـــەریـــدەنـــد
پــەریشان خــاتــران رەفــتــەنــد دەر خــاك
مــەرا ئــەز خــاك ئــیشان ئــافــەریــدەنــد

سۆرانی

مــن بــەبــێ سەر و سامــان خــوڵــقــاوم
پــەڕت و پــەرێشان گــیــان خــوڵــقــاوم
دڵ پـــەرێشانـــان ڕۆیشتـــنـــە ژێر خـــاك
مــن لــە خــاكــەكــەی ئــەوان خــوڵــقــاوم

لوڕی

لالـــەكـــاران دیــگـــەر لالــە مـــەكـــاریــد
بـــاغـــەبـــانـــان دو دەست ئــەز گــول بــداریــد
ئــەگــر عــەهــدی گــولان ئین بــو كــە دیــدەم
بــیــخــی گــول بــەر كــەنــید و خــار بــكــاریــد!

سۆرانی

ئــەی لالـــە چــێنــان، لالـــە مــەچــێنــن
بـــاغـــەوانـــان وان، لـــە گــوڵ بـــهــێنــن
پـــەیمانـــی گـــوڵان، ئـــەوە بـــێ كـــە دیــم
گـــوڵ ریشەكـــێش كـــەن، دڕك بـــچـــێنـــن!

لوڕی

مـو کـه مـەست ئـەز مـەیـی ئـەنـگـور بـاشەم
چـــرا ئـــەز نـــازەنـــیـــنـــم دور بـــاشەم
مـو کـه ئـەز ئـاتـەشت گـەرمـی نـەویـنـم
چـــرا ئـــەز دود مـــحـــنت کـــور بـــاشەم؟

سۆرانی

مـــن کـــه سەرمـــەستـــی شەرابـــی سوور بم
بـــۆچـــی لـــه یـــاری نـــازدار بـــه دوور بم
گـەر لـه ئـاگـرت گـەرمـی نـەبـیـنـم
بـــۆ بـــه دووکـــەڵت دیـــده بـــێ نـــوور بم

لوڕی

شەوان ئـەستـارەگـان یـەك یـەك شومـارەم
بـوه نـیـمـه شەوان گـوش وا تـه دارەم
پس ئـەز نـیـمـه شەوان کـه تـه نـیـائـی
بـورانـی ئـەشك ئـەز دیـده بـبـارەم

سۆرانی

یـــەك یـــەك دەژمـــێرم، شەوان ئـــەستـــێران
بـوو بـه نـیـوەشەو، گـوێت لـێ دەگـرم جـوان
پـاشی نـیـوەشەو، کـه هـەر نـەهـاتـی
ئـــەسریـــن دەڕێژم، وەك تـــاوی بـــاران

لوڕی

فەلەك زار و نزارم كەردی ئاخر
جودا ئەز گولعوزارم كەردی ئاخر
میانی تەختەیی نەردم نیشاندی
شەش و بیجی بە كارم كەردی ئاخر

سۆرانی

فەلەك زار و بێزارت كردم ئاخر
جودا لە گولعوزارت كردم ئاخر
لە نێوان تەختی یاری نەردت دانام
بە شەش بێشێ لە كارت كردم ئاخر

لوڕی

توئی لەو شەككەرین و یاسمین بەر
موئان تەن ئازەرینم دیدەگان تەر
ئەز ئان ترسی دەر ئاغوشم بیائی
كز ئازەرسیم گودازە ز ئاب شەككەر

سۆرانی

ئەتۆی لێو شەكری خاو و یاسەمین بەر
من ئەو لەش ئاگرینەم چاو نمین تەر
دەترسیت بێیتە باوەش من نەبادا
لە ئاگر زیو لە ئاو توونابێ شەككەر

لوڕی

مــو کـــه سەر دەر بـــیـــا بـــونم شەو و روز
سروشك ئـــــەز دیــــده بـــــارانم شەو و روز
نــه تــەب دیـرەم نــه جــایــەم مـیـکـونـد دەرد
هـــەمــیـدونــەم کــه نـــالــونــەم شەو و روز

سۆرانی

ئـــەمــــن سەر لـــه بـــیـــابـــانم شەو و ڕۆژ
لــــه چـــــاوا ئـــــەشك بـــــارانم شەو و ڕۆژ
نـــه تـــام دێتـــیّ نـــه جـــێیـــەکـــم دەێشیّ
دەزانم هـــــــەر لــــــه نــــالآنم شەو و ڕۆژ

لوڕی

غــەمــی دەردی مــو ئــەز عــەتــتــار مـیـپـرس
درازی شەو ئـــەز بـــیـــمــــار مـــیـــپــــرس
خــەلایـق جـمـلــەگــی ئـەحـوال پـرسەنـد
تــه کــه جــان و دلــی یــەکــبـار مـیـپـرس

سۆرانی

غـــەمـــی دەردم لـــه عـــەتـــتـــاریّ بـــپـــرسه
درێژی شەو لـــــه بـــیـــمـــــاریّ بـــپـــرسه
خــەڵك تـێکرا هــەموو پرسییـان لـه حـاڵـم
کــه تــۆ گــیـــان و دڵـــی جـــاریّ بـــپـــرسه

لوڕی

دلم زار و دلم زار و دلم زار
تەبیبم ئاوەرید، دەردم کەرید چار
تەبیبم چون بوینە بەر موی زار
کرە دەرمونی دەردەم را بەناچار

سۆرانی

دڵم زارە، دڵم زارە، دڵم زار
پزیشکم هات کەوا دەردم بکا چار
پزیشکی من کە دی وا من خەفەتبار
دەوای دەردی ئیتر کردم بە ناچار

لوڕی

خوش ئان روزی کە قەبرم میگیرە تەنگ
بە بالینی سەرم خشت و گل و سەنگ
دوپا دەر قیبلە و و جان دەر بیابان
تەنم با مار و موران میکەرە جەنگ

سۆرانی

خۆشە ئەو ڕۆژە گۆڕم هەڵدەنێن تەنگ
سەرینی ژێر سەرم خشتە، گڵ و سەنگ
دوو پێم روویان لە قیبلە و گیان لە چۆڵی
لەشم دژ مار و مێرووستان دەکا جەنگ

لوڕی

وای ئـانـروزی کـه دەر گـورم کـرن تـەنگ
وەرێژن بەر سەرم خاك و خەس و سەنگ
نــه پــای ئـانـکـی ئـەز مـاران گـریـزەم
نـه دەست ئـانکـی بـا مـوران کونـەم جەنگ

سۆرانی

وای لـەو ڕۆژەی کـه گـۆڕی مـن دەکـەن تـەنگ
بــەسەرمــا دادەکــەن خــاك و چــەو و سەنگ
نــه پــێی ڕاکــردنم هــەس مــن لــه مــاران
نـه دەستـم هـەس لـەگـەڵ کـرمـان بکـەم جەنگ

لوڕی

کـه شەم ئـاهـی کـه گـەردون بـا خـەبـەر شی
دلــی دیــوانــەئــەم، دیــوانــه تــر شی
بــتــرس ئــەز سوزی ئــاهــی سوتــه دلان
کــه ئــاهــی سوتــه دلان کــارگــەر شی

سۆرانی

دەکـێشم ئـاهـی گـەردوون بـا خـەبـەر بـێ
دڵــەی دێوانــەکــەم دێوانــه تــر بــێ
لــه سۆزی ئــاهــی دڵسووتــاوان بــتــرسه
کـه ئـاهـی دڵسووتـاوان کـاریـگـەر بـێ

لوڕی

بەهار ئامەد بە سەحرا و دەرد و دەشت
جەوانی هەم بەهاری بود و بگوزەشت
سەری قەبری جەوانان لالە رویە
دەمی کە مەهوەشان ئایین بە گول گەشت

سۆرانی

بەهار هات بۆ زەویوزار و دەر و دەشت
بەهاریٚ بوو جحیٚڵیش هات و رۆیشت
لەسەر گۆڕی جحیٚڵان لالە دەڕویٚ
دەمیٚ، کە نازەنینان دیٚنە گوڵ گەشت

لوڕی

برەندەم هەمچو یوسف گەر بە زیندان
وەیا نالەم زوغەم چون موستەمەندان
ئەگەر صەد باغەبان خەسمی نمایەد
مودام ئایەم بە گولزاری تو خەندان

سۆرانی

وەکو یوسف ئەگەر بخریٚمە زیندان
بناڵیٚنم وەیا وەك موستەمەندان
ئەگەر سەد باخەوانیش دوژمنم بن
مادامکی دیٚمە باخت شادم، خەندان

لوڕی

بــە دل نــەقشی خــەیــالت دەر شەبــی تــار
خــەیــالــی خــەت و خــالت دەر شەبــی تــار
مــژە گــەردەم بــە گــەردی دیــدە پــر چین
کــە تــاویـنـم جـەمــالت دەر شەبــی تــار

سۆرانی

لــە دڵ نــەخشە خــەیــاڵت لــە شەوی تــار
خــەیــاڵـی خــەت و خــاڵت لــە شەوی تــار
مــوژە زوو زوو لـــە دەوری چــاو دەگــێڕم
بــبــیـنـم تــا جــەمــاڵت لــە شەوی تــار

لوڕی

حــەرامــم بــی تــە بــو، ئــا لالــە و گــول
حــەرامـم بــی تــە بــو، ئــاوازی بــولــبــول
حــەرامــم بــی ئــەگــەر بــی تــە نشیـنـم
کــە شەم دەرپــایـی گــولــبــەن ساغـری مـل[1]

سۆرانی

بــە بــێ تــۆ لـێم حــەرام بــێ لالــەو و گــوڵ
بــە بــێ تــۆ لـێم حــەرام بــێ دەنگی بـولبول
حــەرام بــێ لــێم بــە بــێ تــۆ دابــنــیشم
لــە پــای گــوڵـبــەن[2] بـنـۆشم پیاڵـەیی مل

---

(١)مل: شەراب.

(٢) گوڵبەن: بنکە گوڵ، درەختی گوڵ، بنەگوڵ

لوڕی

بــوره سوتـــه دلا تــا مــا بــنــالــیــم
بــیــا پــەروانــه بــا مــا تــا بــنــالــیــم
زو عـیشقـی ئـان گـولـی رەعـنـا بـنـالـیم
زو دەستـــی یــاری بــێ پــەروا بــنــالــیــم

سۆرانی

وەره ئـــەی دڵ سووتــاو پــێکــڕا بــنــاڵین
وەره پـــەروانـــه تـــو خـــوا بـــا بـــنـــاڵین
لــه عــیشقــی شا گــوڵــی رەعــنــا بــنــاڵین
لـــه دەستـــی یـــاری بــێ پـــەروا بــنــاڵین

لوڕی

جـگـــەر پـــر دەرد تـــاکـــەی ئـــایـــەم و شم
ز وصلت فـــەرد تـــاکـــەی ئـــایـــەم و شم
چـــرا گـــوئـــی دەری کـــویـــەم نـــیـــائـــی
مـو تـاکـەی بـا روخـی زەرد ئـایـەم و شم؟

سۆرانی

جگـەر پـڕ دەرد، هـەتـا کـەی هـاتـوچـۆکـەم
بـه تـەنـیـا فـەرد، هـەتـا کـەی هـاتـوچـۆکـەم
ئـیـتـر بـۆچـی دەڵـێی نـایـەیـتـه مـاڵـم
بـه روویـی زەرد، هـەتـا کـەی هـاتـوچـۆکـەم؟

لوڕی

تـو خـود گـفـتـی کـه مـو مـهلاحـی مـانم
بـــه ئـــابـــی دیـدهگـــان کـــهشتـی بـــرانم
هـــهمـــی تـــرسهم کـه کـهشتـی غـهرق وابـو
دهرئین دهریـــایـــی بـــی پـــایـــان بمانم

سۆرانی

بـه خـۆت فـهرمـووت کـه خـاوهن کهشتی مـانم
بـــه ئـــاوی چـــاوهکـــان کـــهشتـــی دهرانم
دهتـــرسم زۆر کـــهوا کـــهشتـــی نـــقـــوم بـــێ
لـــه ئـــهم دهریـــایـــه بـــێ، خـــهتمی ژیـــانم

لوڕی

دلـــی دیـــرهم چـــو مـــرغـــی پـــا شکستـــه
چـــو کـــهشتـــی بـــهر لـــهبـــی دهریـــا نشستـــه
هـــهمـــه گـــویـــهن کـــه تـــاهـــیـــر تـــار بـــنـــواز
سهدا چـــون مـــیـــدههـــهد تـــاری گـــوسستـــه

سۆرانی

دڵـــێکـــم هـــهیـــه وهك، مـــهلـــی پـــێ شکـــاو
وهکـو کـهشتـی لـێو بـهحـری نشتـووی لماو
هـــهمـــوو هـــهر دهڵـــێن لـــێده تـــاهـــیـــر لـــه تـــار
سهدا چـــون دهدا ئـــاخـــۆ تـــاری پساو؟

لوڕی

هـەمـە بـەنـدی تـەنـەم مـانـەنـدی نـەی بـی
مــدامــەم دەردی هــجــرانت زوپــەی بــی
مـــەرا سوز و گـــودازە تـــا قـــیـــامـــەت
خـدا زونـــە قـيـامـەت تـا بـەكـەی بـی!

سۆرانی

هـەمـوو بـەنـد و جـومـگـەی لـەشم وەك نـەیـە
مـــەدام دەردی دووریت لـــە دووماا هـــەیـــە
ئــەمــن تـا قـیـامـەت دەسووتـێم بـە تـاو
خــودا خـۆی دەزانـێ قـيـامـەت كـەیـە!

هەولێر
١٩٧٧-٦-٣٠

سوپاس

زۆر سوپاسی ئەدیبی خامەڕەنگین و لاو، کاك (خەبات عارف) دەکەم، کە ئەرکی نووسینەوە و ئامادەکردنی ئەم گەنجینەیەی بۆ چاپکردنەوە گرتە ئەستۆ. هەروەها سوپاسی ئەدیبی لاو، کاك (بەڕۆژ ئاکرەیی) دەکەم، بۆ تێبینییەکانی.

دڵزار
ستۆکهۆڵم ۹۲/٦/۱